

Motion till riksdagen 2022/23:2349

av **Märta Stenevi m.fl. (MP)**

med anledning av prop. 2022/23:74 Sveriges medlemskap i Nato

Sammanfattning

Miljöpartiet anser att det säkerhetspolitiska läget är mycket allvarligt efter Rysslands folkrättsvidriga anfallskrig mot Ukraina och även de följer detta har fått och fortsatt kommer att få på säkerhetspolitiken både i Sverige och på europeisk nivå. Vi har dock dragit andra slutsatser än regeringen av detta och tycker inte att ett svenskt medlemskap i militäralliansen Nato gagnar Sverige bäst. Vi tycker fortfarande att det bästa för Sverige är att fortsatt vara militärt alliansfritt. Vi hade hellre sett att Sverige fördjupade sitt arbete med att agera förebyggande för demokrati och fred och för att arbeta för en kärnvapenfri värld som en alliansfri stat. Detta arbete utesluter inte att även kunna ha fortsatta och fördjupade samarbeten med Nato, dock inte som medlem i militäralliansen.

Regeringen föreslår att Sverige ska lämna en säkerhetspolitisk linje som har gällt i över 200 år. Det är ett stort och historiskt beslut. Miljöpartiet redogjorde redan under våren 2022 för hur anmärkningsvärt det är att denna linje frångicks på så kort tid. Avsaknaden av en ordentlig och nyanserad samhällsdebatt sedan dess är problematisk.

Sveriges utrikespolitiska självständighet påverkas avsevärt av ett Natomedlemskap. Vi tror att Sveriges förmåga att vara en självständig och rakryggad röst för mänskliga rättigheter, demokrati, nedrustning och fred är viktig, och att det därför är viktigt att Sverige förblir alliansfritt för att bevara vår legitimitet och styrka att arbeta för dessa frågor. Vi oroas över den demokratiska tillbakagång som vi ser i världen i dag, även i flera länder som är medlemmar i Nato.

Vårt ställningstagande mot ett svenskt Natomedlemskap påverkar inte på något sätt vår inställning att Sverige ska hjälpa Ukraina, både militärt, civilt och humanitärt, mot Rysslands anfallskrig. Vi ska försvara demokratin och den europeiska säkerhetsordningen, som formulerats av OSSE, precis som vi länge gjort, i nära samarbete med likasinnade nationer, men alliansfria.

Vi står fast vid att en värld med kärnvapen inte är en säker värld. Sveriges förmåga att arbeta för nedrustningsfrågor och mot kärnvapeninnehav måste fortsatt vara stark och ytterligare stärkas.

Miljöpartiet kommer att rösta nej till ett svenskt medlemskap i Nato. Dock, vid ett medlemskap har Miljöpartiet ett antal förslag där vi tycker att regeringen måste agera för viktiga frågor, en del som det redan hade behövts garantier om innan vi blir medlemmar, andra om arbetet i Nato. Det gäller bl.a. att bevara Sverige som kärnvapenfri nation, att inte ha Natotrupper på svensk mark och att stärka riksdagens insyn i avgörande beslut som fattas av Nato med inverkan på Sverige.

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2022/23:74 Sveriges medlemskap i Nato.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska fortsätta att vara militärt alliansfritt och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska förbli en kärnvapenfri nation och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska förbjuda införsel av kärnvapen till svenskt territorium i både freds- och krigstid och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige vid ett Natomedlemskap inte ska ha permanenta Natotrupper på svensk mark och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inte ska ställa sig bakom kärnvapenavskräckning som metod/doktrin och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige vid ett Natomedlemskap inte ska ingå i Nuclear Planning Group och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige vid ett Natomedlemskap ska verka för principen om ”No First Use” i Nato och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige vid ett Natomedlemskap inte ska vara del i s.k. nuclear sharing och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige vid ett Natomedlemskap bör arbeta mer med att stärka det civila försvaret i Nato och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige vid ett Natomedlemskap ska verka för ett ökat nordiskt försvars- och säkerhetspolitiskt samarbete inom Nato och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige vid ett Natomedlemskap ska arbeta för ett demokratikrav på deltagande länder och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige vid ett Natomedlemskap bör verka för ökad och stärkt demokrati inom Nato och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av riksdagsordningen vid ett Natomedlemskap och tillkännager detta för riksdagsstyrelsen.

Nytt säkerhetspolitiskt läge

På kort tid har det säkerhetspolitiska läget i Europa försämrats. Rysslands folkrättsvidriga anfallskrig mot Ukraina den 24 februari 2022 är ett angrepp, inte bara mot Ukraina utan också mot den säkerhetspolitiska situationen i Europa och mot demokratin. Men redan 2014 när Ryssland annekterade Krimhalvön i Ukraina var detta inledningen på en mer långsiktig förändring av Rysslands stormaktsdrömmar.

Sverige och EU reagerade snabbt på Rysslands anfallskrig och har sedan krigets utbrott bistått Ukraina med både militärt, civilt och humanitärt stöd. Detta är något som Miljöpartiet står bakom. Rysslands anfall mot Ukraina bryter mot både FN-stadgan och flera andra internationella fördrag.

Det är självklart att detta nya säkerhetspolitiska läge är något vi måste förhålla oss till. Vi ser dock inte att ett medlemskap i Nordatlantiska fördragsorganisationen (Nato), en politisk och militär allians som traditionellt använder sig av kärnvapenavskräckning som doktrin, är rätt väg att gå i detta nya läge. Riksdagen bör därför avslå regeringens proposition om medlemskap i Nato.

Den säkerhetspolitiska linje som Miljöpartiet står upp för handlar om att vara en alliansfri stat. Det är en politik som historiskt tjänat Sveriges syften väl. Vi tror att det är bra att det finns länder i Europa som står alliansfria, framför allt i ett säkerhetspolitiskt spänt läge, vilket är fallet i skrivande stund. Detta bör ges regeringen till känna.

Miljöpartiet tycker att det är naturligt att Sverige har ett fördjupat samarbete med de som står oss nära, vilket gör att vi tycker att det är rimligt och naturligt att vi har militärt samarbete och utbyte med Nato.

Vårt ställningstagande mot ett svenskt Natomedlemskap påverkar inte på något sätt vår inställning att Sverige ska hjälpa Ukraina, både militärt och civilt, mot Rysslands anfallskrig i Ukraina. Vi ska försvara demokratin, mänskliga rättigheter och respekt för folkrätten på alla sätt vi kan, och det kan vi göra, precis som vi länge gjort, som alliansfria.

Miljöpartiet anser att detta nya säkerhetspolitiska läge manar till eftertanke och tid för djupare analyser. Regeringen har enligt oss inte djupare analyserat effekterna av vad ett medlemskap i Nato innebär, vare sig säkerhetspolitiskt eller militärstrategiskt eller i flera andra delar, se vidare bl.a. avsnittet nedan kring Natoprocessens brister.

Natoprocessens brister

Regeringen föreslår att Sverige ska överge en säkerhetspolitisk linje som har gällt i århundraden. Det är ett stort och historiskt beslut. Miljöpartiet redogjorde redan under våren 2022 för hur anmärkningsvärt det är att denna linje frångicks på så kort tid. Vi efterfrågar fortfarande en djupgående samhällsdiskussion och en djupare analys av för- och nackdelar än den som genomfördes inom ramen för den säkerhetspolitiska analysgrupp som tillsattes av den socialdemokratiska regeringen våren 2022. Avsaknaden av

en ordentlig samhällsdebatt sedan dess är problematisk. Miljöpartiet anser att ett så avgörande beslut som detta behöver föregås av en bredare demokratisk förankring.

Vi är också beklämda över regeringens krypande för Turkiets och Erdoğans olika krav under det senaste årets process där regeringen vid ett flertal tillfällen landat på fel sida av anständighetens gräns gällande demokrati och mänskliga fri- och rättigheter. Ett medlemskap i Nato får inte innebära en demokratisk reträtt för Sverige. Miljöpartiet anser att regeringen vid ett medlemskap bör vara tydliga med att våra demokratiska och fria rättigheter inte är kompromissbara.

Att riksdagen nu endast får fem dagar att behandla en sådan omfattande proposition är inte värdigt. Flera remissinstanser, bl.a. Uppsala universitet och Utrikespolitiska institutet, har påtalat att konsekvenserna av medlemskapet inte har belysts tillräckligt. Regeringen uppger att skälet till att en djupare analys inte görs är att det är mycket angeläget att skyndsamt besluta om Sveriges medlemskap i Nato. Detta äventyrar den demokratiska processen då riksdagen har att fatta beslut om omfattande delegering och förändringar i Sveriges försvars- och säkerhetspolitik.

Regeringens proposition redogör inte för alla de konsekvenser ett medlemskap i Nato kan innebära och det saknas också en djupare analys i flera delar, vilket också flera remissinstanser påtalat. Sverige vet helt enkelt inte vad vi blir medlemmar i.

En självständig utrikespolitik

I en tid av ökande spänningar i världen så behövs mer än någonsin globala aktörer som kan verka för fred och konfliktförebyggande och medla i pågående konflikter. Här har Sverige en stolt tradition att falla tillbaka på, att som alliansfritt land medla och förebygga i krig och konflikter runt om i världen. Vårt diplomatiska arbete och vårt historiskt stabilt höga bistånd har bidragit till att ge oss ett starkt namn som vi kan använda för en fredlig utveckling i världen. Samtidigt ska man komma ihåg att Sverige, ofta med stöd från Miljöpartiet, också genomfört eller stött militära insatser i bl.a. Afghanistan, Mali och forna Jugoslavien. Dessa insatser bygger alla på stöd från FN att agera.

Miljöpartiet anser att Sverige ska driva en självständig utrikes- och utvecklingspolitik och stå upp för demokrati och mänskliga rättigheter även om auktoritära stater utövar påtryckningar.

Vad vi vet är att Nato förlitar sig på vapen för att bygga fred, vilket går rakt emot Sveriges långa tradition av medling och diplomatisk fredsutveckling. Regeringen saknar en analys av vad Sverige som medlem faktiskt har för makt att arbeta med global nedrustning och freds- och demokratiutveckling. Kärnvapen kan inte bidra till en långvarig fred utan bidrar endast till en upprustningsspiral. Sveriges medlemskap i Nato bidrar till normalisering av kärnvapen och Sveriges röst i arbetet för global nedrustning försämras kraftigt i och med medlemskapet. Miljöpartiet anser i enlighet med bl.a. Svenska freds- och skiljedomsföreningen, att ett svenskt Natomedlemskap inte skulle ha en avskräckande effekt och därmed verka för konfliktavhållande i norra Europa.

Sverige fortsatt kärnvapenfritt

Miljöpartiet vill att Sverige ska fortsätta att arbeta för global nedrustning, särskilt i fråga om kärnvapen som vi vet är ett existentiellt hot mot mänskligheten. Vid ett medlemskap i Nato innebär det att Sverige skriver under på att använda kärnvapen som hot och som en del i en försvarsstrategi. Vi är oroad över att Sveriges viktiga arbete för nedrustning av kärnvapen kommer att försvåras som medlem i Nato.

Sverige ska vara en kärnvapenfri nation. I propositionen konstaterar regeringen med anledning av synpunkter som kommit gällande frågan om förbehåll för utplacering av kärnvapen och utländska baser på svenskt territorium att ”Sveriges ansökan om medlemskap i Nato har, med starkt parlamentariskt stöd, lämnats in utan förbehåll. Regeringen står fast vid denna hållning, men ser lika lite som övriga nordiska länder, att det finns skäl för att ha kärnvapen eller permanenta baser på svenskt territorium i fredstid”. Detta är långt ifrån tillräckligt. Sverige bör därför omedelbart förbjuda införsel av kärnvapen till Sverige i både freds- och krigstid. Det skulle stärka säkerheten i den skandinaviska regionen och ge en tydlig gemensam avspänning men också vara solidariskt mot våra grannländer som har liknande regelverk. Detta bör ges regeringen till känna.

Miljöpartiet tycker att ett förbud mot kärnvapen på svensk mark också ska gälla all form av införsel, inte minst stationering, och transfer av kärnvapen på svensk mark, på svenskt vatten och i svenskt luftrum. Detta bör även gälla när ett Natofartyg befinner sig på svenskt territorialvatten. När verksamhet bedrivs i Sverige, efter svensk inbjudan och beslut, är de gästande styrkorna skyldiga att följa de villkor som Sverige uppställer för besöket. Miljöpartiet vill att regeringen vid varje givet tillfälle där kärnvapen finns ombord ett fartyg ska neka att de får tillgång till svensk hamn. Detta bör ges regeringen till känna.

Inga permanenta Natotrupper på svensk mark

Miljöpartiet tycker inte att Sverige vid ett Natomedlemskap ska ha permanenta Natotrupper på svensk mark. Förutom att permanenta Natotrupper på svensk mark bidrar till en ökad militarisering av samhället så utgör även utländska trupper en måltavla, vilket riskerar att öka de militära hoten mot Sverige. I propositionen tillförsäkras dessutom personal från Nato samma typ av immunitet som ges till diplomatiska representanter. Det innebär att eventuella brott som begås av personal från Nato, och eventuella oegentligheter som förekommer på en Natobas, i praktiken blir omöjliga för svenskt rättsväsen att följa upp och eventuellt straffa. Regeringen står i propositionen också fast vid hållningen att Sveriges ansökan om medlemskap i Nato har lämnats in utan förbehåll, men ser ”lika lite som övriga nordiska länder, att det finns skäl för att ha kärnvapen eller permanenta baser på svenskt territorium i fredstid”. Om detta nu också är regeringens ståndpunkt tycker vi att det är märkligt att regeringen inte säkerställt garantier för att det blir så framöver. Det tycker Miljöpartiet vore självklart. Detta bör ges regeringen till känna.

Nato har kärnvapenavskräckning som doktrin

Kärnvapenalliansen Nato är uppbyggd på att använda kärnvapen som avskräckningsmetod. I propositionen, s. 24, står följande: ”Ett medlemskap i Nato omfattar ett åtagande till organisationens kärnvapendoktrin och den strategiska avskräckningen. Sverige kommer att omfattas av Natos operationsplanering och förmågeplanering och bidra till Natos avskräcknings- och försvarsåtgärder.” Miljöpartiet tror inte på denna doktrin utan tror tvärtom att det kan leda till mer konflikt. Kärnvapen kan inte bidra till en långvarig fred utan bidrar endast till en upprustningsspiral. Sverige har länge arbetat för global nedrustning, och ansett att kärnvapen gör världen mindre säkra. Miljöpartiet och Sverige har stött det humanitära initiativ som ligger till grund för FN:s konvention om förbud mot kärnvapen och som fokuserar på kärnvapens katastrofala humanitära konsekvenser. Det är ett krav vi står fast vid, för att använda kärnvapen för att bygga fred är aldrig en säker eller hållbar metod. Samtidigt är det viktigt att påpeka att avveckling av kärnvapen måste ske ömsesidigt bland de stater som har kärnvapen.

Den omsvängning som skett nu kan inte ses som något annat än att regeringen övergett synen på att kärnvapen gör oss mer osäkra och att man nu bortser från de effekter på hälsa, miljö och samhälle som kärnvapen har. Sveriges medlemskap i Nato bidrar till normalisering av kärnvapen och Sveriges röst i arbetet för global nedrustning försämrar kraftigt i och med medlemskapet. Miljöpartiet anser inte att Sverige ska ställa sig bakom denna doktrin om kärnvapenavskräckning. Detta bör ges regeringen till känna.

Nej till deltagande i Natos Nuclear Planning Group

I regeringens proposition står heller ingenstans hur Sveriges förhållande till Nuclear Planning Group, som utgör samråd för alla kärnvapenfrågor, ska vara. Ett deltagande i Nuclear Planning Group innebär att Sverige accepterar idén om att det är bra att använda kärnvapen som avskräckning samtidigt som det starkt bidrar till en normalisering av kärnvapen. Vi vill att regeringen tydliggör att Sverige vid ett medlemskap i Nato inte ska ingå i Nuclear Planning Group och att Sverige driver principen om ”No First Use” (NFU) som medlemmar inom Natoalliansen. Nato har ännu inte skrivit under principen om NFU och tillåter i stället alliansen att som första aktör i en konflikt introducera kärnvapen, vilket anses hotfullt för andra kärnvapenstater utanför Nato och utgör en risk för Natos egna medlemsländer att bli måltavla för en kärnvapenattack. Detta bör ges regeringen till känna.

Nej till kärnvapen som attackmedel

Principen om ”First Use”, dvs. godta kärnvapen som attackmedel, försvårar globala nedrustningsinitiativ eftersom den medför att ett överhängande hot om användningen av kärnvapen i en första attack alltid kvarstår. Regeringen måste arbeta för att Nato ska anta principen om ”No First Use”, som innebär att Nato aldrig får använda kärnvapen som första part i en konflikt. Detta bör ges regeringen till känna.

Ändra Natos policy om kärnvapendelning

Det står inte heller något i regeringens proposition om att Sverige bör ifrågasätta den s.k. kärnvapendelning som sker genom USA och dess kärnvapenparaply. Nato anser att kärnvapendelningen till de europeiska Natomedlemmarna inte strider mot icke-spridningsavtalet då kontrollen över vapnen fortfarande ligger hos kärnvapenstaten, inte värdlandet. Detta finns det dock delade meningar om då många menar att detta kan ses som en provokation och utgöra ett hot. Att en kärnvapenstat lånar ut kärnvapen till icke-kärnvapenstater, så som sker inom Natos nuclear sharing, utgör därför en risk för övriga Natoländer då desinformation om var kärnvapnen befinner sig kan sätta en måltavla på respektive Natomedlem. Spridningen strider dessutom mot andan i icke-spridningsfördraget och kan i framtiden återopas som prejudikat också för andra kärnvapenstater att låna ut sina vapen. En sådan utveckling vore katastrofal och kan bidra till en kapprustning. Sverige bör vid ett medlemskap i Nato verka för att Nato ändrar sin policy om kärnvapendelning till att strikt följa icke-spridningsavtalet och inte sprida kärnvapen till icke-kärnvapenstater genom Natos kärnvapenparaply. Detta bör ges regeringen till känna.

Större fokus på det civila försvaret i Nato

Det borde vara en självklarhet att säkerhet och försvar inte bara handlar om militär styrka, utan minst lika viktigt är det civila försvaret. Tyvärr har det militära fokuset i Nato alltför stort utrymme och Miljöpartiet tycker därför att Sverige vid ett Natomedlemskap bör arbeta mer med att stärka det civila försvaret i EU. Det handlar t.ex. om att kunna hantera cyberhot som hackerattacker mot våra it-system. Vi behöver stärkt skydd mot terrorism, skydd mot det som hotar vår demokrati och hotar vårt rättssamhälle. Vi befinner oss samtidigt i en klimatkris med översvämningar, extremväder och bränder och vi befinner oss i en energikris. Frågan om civilt försvar tas bara mycket kortfattat upp i regeringens proposition på s. 39 och allt hänskjuts till att frågorna måste belysas vidare och att regeringen får återkomma till frågan. Miljöpartiet beklagar detta ointresse för det civila försvaret och vill påminna om att detta var en mycket viktig fråga inför förra försvarsbeslutet 2020. Detta bör ges regeringen till känna.

Fördjupat nordiskt samarbete

Vid ett svenskt och finländskt medlemskap i Nato kommer alla nordiska länder att vara medlemmar i Nato. Miljöpartiet tycker därför att det är viktigt att våra nordiska länder samarbetar närmare inom Nato. Vi har ett gemensamt intresse att bevaka för oss viktiga säkerhetspolitiska frågor i denna geografiska del av Nato. Vi har vidare många gemensamma uppfattningar, bl.a. gällande att vi inte vill ha kärnvapen i våra länder, begränsa kärnvapenarsenalen och verka för typiska nordiska frågor som öppenhet och vikten av det civila försvaret. Det vore därför bra om Sverige verkar för ett ökat nordiskt försvars- och säkerhetspolitiskt samarbete inom Nato. Detta bör ges regeringen till känna.

Demokratikrav i Nato

Vi oroas över den demokratiska tillbakagång som sker i dag, även i flera länder som är medlemmar i Nato. Vi ser nu länder i Nato där grundläggande mänskliga rättigheter utmanas allt oftare. Journalister som fängslats, medier och universitet som kontrolleras, och rättsstatens principer ifrågasätts. Det är oroande trender som måste brytas. Därför bör Sverige, vid ett medlemskap i Nato, verka för att Nato inför ett tydligare demokratikrav. Detta kan vara en mekanism som slår fast minimikrav på deltagande länders demokratier. Detta bör ges regeringen till känna.

Ökad öppenhet inom Nato

Sverige har en stolt tradition av transparens och vår långtgående offentlighetsprincip. I dag präglas dock arbetet inom Nato av en enorm slutenhet och brist på offentlig debatt om vad Nato sysslar med. Visst kan man förstå att det till viss del behöver vara sekretess kring militära frågor, men samtidigt ägnar sig Nato också åt verksamhet som skulle behöva komma fram i ljuset. Miljöpartiet tycker att Sverige vid ett medlemskap i Nato ska vara pådrivande för att förbättra insynen i Nato och pådrivande för att de nationella parlamenten i medlemsländerna måste skärpa sin granskning av Natos angelägenheter så att ansvarsutkrävande kan ske. Det är vidare anmärkningsvärt att regeringen inte nämner i propositionen vilken påverkan ett Natomedlemskap kommer att ha på offentlighetsprincipen hos berörda myndigheter. Detta bör ges regeringen till känna.

Riksdagens roll och insyn

Regeringen gör bedömningen att riksdagens insyn och inflytande i kommande Nato-frågor är tillräckliga. Miljöpartiet delar dock inte den synen utan är tvärtom oroade över att den demokratiska insynen kommer att bli starkt begränsad. Dessutom bör regeringen inte lägga sig i riksdagens interna arbetsformer, utan det är riksdagen som måste avgöra om insyn och inflytande är tillräckligt från regeringen. Vi anser därför att riksdagsstyrelsen ska få i uppdrag att se över hur riksdagens insyn i Natofrågorna kan tydliggöras och förbättras. Sverige har inte ingått i en militärallians på 200 år och riksdagsordningen är därför inte framtagen med detta i beaktande. Vi är väl medvetna om att de militära delarna till stor del lyder under sekretess, men som folkets företrädare måste riksdagen kunna ta del av avgörande skeenden inom Nato och dess verksamhet. Detta gäller inte minst inför Natos försvars- och utrikesministermöten samt de årliga statsöverhuvudmötena. Om detta ska ske genom tydligare och utvidgade regler kring information eller om ett särskilt Natoutskott eller en Natonämnd ska inrättas bör riksdagsstyrelsen snarast se över. Det är oerhört viktigt för att säkerställa demokratisk förankring i Sverige. Detta bör ges riksdagsstyrelsen till känna.

Märta Stenevi (MP)

Per Bolund (MP)

Jacob Risberg (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Camilla Hansén (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Rebecka Le Moine (MP)

Katarina Luhr (MP)

Emma Nohrén (MP)

Elin Söderberg (MP)

Ulf Holm (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Daniel Helldén (MP)

Marielle Lahti (MP)

Amanda Lind (MP)

Bassem Nasr (MP)

Jan Riise (MP)

Ulrika Westerlund (MP)